

13 в. — презъ времето на царь Михаилъ Асенъ¹⁾. Само поради липса на условия за заселване на тѣхни колонисти въ страната дубровнишкитѣ манифактурни стоки не могли да овладѣятъ тогава българския пазаръ. Заселването полуострова отъ турцитѣ къмъ края на 14 в. засилило бързо и въ значителна степенъ вноса на такива стоки, тъй като тѣ съставлявали главната консумативна маса на скъпи дамаскови и копринени материи. Въ дубровнишкия архивъ има документи, отъ които се установява, че дубровчанитѣ още презъ 1411 г. сж посѣщавали българскитѣ земи, гдето пласирали своитѣ стоки²⁾. Запазени сж сжщо не малко материали относно систематичното даряване на разни турски власти съ всѣкакъвъ родъ скъпа манифактура. Турцитѣ донесли съ себе си на полуострова голѣмъ разкошъ въ кжщната обстановка и облѣкло, свойствена на всички ориенталски народи. До последнитѣ години на своето пребиваване въ българскитѣ земи дубровчанитѣ сж били длъжни да даряватъ съ скъпи материи разнитѣ турски власти, като се почне отъ градскитѣ кехай и чауши и се стигне до великия везиръ и султана. При всѣко отнисане на данѣка, който дубровчанитѣ трѣбвало ежегодно да представятъ на Високата порта, тѣ били длъжни да отнесатъ и многобройни дарове. Споредъ сведенията на съвременницѣта на онази епоха стойността на тѣзи дарове достигала размѣра на самия данѣкъ. Това се отнася само до двора на султана³⁾. Колкото за дароветѣ, прашани на провинциалнитѣ турски власти, въ Дубровникъ сж запазени много писма отъ София, Пловдивъ, Силистра и други градове, въ които дубровчанитѣ се оплакватъ отъ голѣмата алчностъ на разнитѣ турски кадии, чауши, назъръ бегове и пр., които искали все по-голѣми и по-голѣми дарове въ скъпи платове, материи, сребърни чаши и пр. Въ нѣкои мѣста колониститѣ се оплаквали, че отъ всѣка партия манифактура, която тѣ доставяли отъ Дубровникъ, турцитѣ взимали една частъ въ видъ на принудителенъ даръ. Постояннитѣ пречки, които правили при износа на стоки се дължи главно и изключително на тѣхната алчностъ за пари и дарове, давани отъ внасянитѣ скъпи платове.

Вносътъ на манифактурни стоки по количество и стойностъ заемалъ повече отъ $\frac{3}{4}$ отъ общия вносъ на дубровчанитѣ въ българскитѣ земи. Въ това отношение тия търговци играли сжщата роля, както тая при износа. Дубровчанитѣ се явявали като главни посрѣдници за пласиране венецианска, флорентийска и анконска манифактура въ всички области на Турската империя. Платове и материи, дубровнишка фабрикация, се пласирали твърде малко, още повече, че това производство било твърде ограничено. Дубровникъ е билъ по скоро търговски градъ отколкото промишленъ центъръ. Въ това отношение дубровчанитѣ

¹⁾ Вж. договора между Дубровникъ и царь Михаилъ Асенъ отъ 1253 г. Съ него търговцитѣ добили право да внасятъ въ България за проданъ между другитѣ стоки още и „злато, сребро, свите и златѣне поставѣ“ ... Monum. Serb. стр. 37. Тукъ подъ свита се разбиратъ всѣкакъвъ родъ платове и материи.

²⁾ Въ *Lettere e commissione de Levante* се даватъ презъ м. мартъ 1411 г. нареждания относно единъ дубровчанинъ, който умрѣлъ въ българскитѣ земи. *Lett. e com. t. a. 1411—1416. fol. 3V^o „el qual se dixе esser morto in le parte di Bulgaria ...“*.

³⁾ Вж. стр. 8, заб. 2.